

سری کتاب‌های سازمانی / کاربردی

آینده‌نگاری در صنعت بانکداری

تألیف:

دکتر علیرضا صفری

دکتر آیت‌الله ابراهیمی

(عضو هیئت علمی دانشگاه جامع امام حسین (ع))

سری کتاب‌های سازمانی - کاربردی، بر اساس سیاست تحول علمی و تعالی دانشگاه جامع امام حسین (ع)

چاپ و منتشر می‌شود که پاسخگویی و مسئولیت محتوای علمی کتاب به عهده مؤلفان و طبع می‌باشد.

دانشگاه جامع امام حسین (ع)

مؤسسه چاپ و انتشارات

سرشناسه	صفری، جلیل، ۱۳۵۲ -
عنوان و نام پدیدآور	: آینده‌نگاری در صنعت بانکداری / تألیف جلیل صفری - آیت‌اله ابراهیمی؛ ویراستار علمی و ادبی محمد شوقی.
مشخصات نشر	تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع)، مؤسسه چاپ و انتشارات، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	۳۱۷ ص: جدول، نمودار
فروست	: دانشگاه جامع امام حسین (ع)، مؤسسه چاپ و انتشارات؛ ۶۶۸. سری اقتصاد؛ ۵.
شابک	: ۹۷۸-۹۶۴-۴۵۲-۶۹۰-۹
وضعیت فهرست‌نویسی	یادداشت
یادداشت	موضوع
موضوع	: بانک و بانکداری - آینده‌نگری؛ Forecasting -- Banks and banking
موضوع	: بانک و بانکداری - ایران - آینده‌نگری؛ Forecasting -- Banks and banking -- Iran
موضوع	: آینده‌نگری - جنبه‌های دینی - اسلام؛ Islam -- Forecasting-- Religious aspects
موضوع	: آینده‌پژوهی - جنبه‌های دینی - اسلام؛
موضوع	: Forecasting -- Study and teaching -- Religious aspects -- Islam
شناسه افزوده	ابراهیمی، آیت‌اله، ۱۳۵۰ -
شناسه افزوده	: دانشگاه جامع امام حسین (ع)
رده‌بندی کنگره	: ۱۳۹۷ ص ۱/۹۱۷ HG۱۶۰
رده‌بندی دیویی	: ۱/۳۳۲
شماره کتابشناسی ملی	: ۵۴۲۷۹۵۰

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و اقتباس برای دانشگاه جامع امام حسین (ع) محفوظ است.

• عنوان: آینده‌نگاری در صنعت بانکداری

• تألیف: دکتر جلیل صفری - دکتر آیت‌اله ابراهیمی

• ویراستار علمی و ادبی: دکتر محمد شوقی

• صفحه‌آرا: اکرم پاک‌قلب

• ناظرین فنی چاپ: سید محمدباقر موسوی، سید شجاع امینی

• نوبت چاپ: اول (دی ماه ۱۳۹۷)

• شمارگان: ۲۰۰ نسخه

• قیمت: ۳۵۰،۰۰۰ ریال

• نشانی: تهران، بزرگراه شهید بابایی، بعد از پل لشکرک، دانشگاه جامع امام حسین (ع)، معاونت پژوهش،

مؤسسه چاپ و انتشارات تلفن: ۷۴۱۸۸۲۶۰ دورنگار: ۷۴۱۸۸۲۷۴

• مرکز پخش: تهران، میدان فردوسی، فروشگاه و نمایشگاه مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (ع)

تلفن: ۸۸۸۳۹۲۹۷

بسم الله الرحمن الرحيم

«يرفع الله الذين امنوا منكم والذين او توالعلم درجات»

خداوند مقام اهل ایمان و دانشمندان عالم را (در دو جهان) رفیع می گرداند.

(سوره مبارکه مجادله - آیه ۱۶)

ارزش و جایگاه علم و دانش اندوزی در اسلام تا آن پایه است که خداوند کریم در قرآن مجید، ابلاغ رسالت رسول خود را برای هدایت بشریت، به اقرار آغاز نمود.

هدایت بشر، تکامل، سعادت و تقرب به ذات اقدس الهی در گرو کسب معرفت و تحصیل علم و دانش است، علمی که به تعبیر استاد شهید مطهری، زیبایی عقل است و انسان خداجوی، معبود خود را در آن می یابد.

یکی از مسئولیت های مهر هر دانشگاه در کنار تعلیم و تربیت، نشر کتب و آثار علمی است. معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام) نیز به منظور مشارکت فعال در بالندگی و رشد فرهنگی و علمی جامعه، دستیابی به مرجعیت علمی در حوزه های مأموریتی و ایفای رسالت خطیر حراست و تولید دانش و انتشار یافته های علمی، افتخار و تلاش دارد تا زمینه و بستر لازم را جهت ترویج پژوهشگران و اساتید محترم در عرصه تولید علم، فراهم و تسهیل نماید.

امید است در سایه الطاف بیکران الهی و با سست بر خفایت های انتشاراتی مؤسسه چاپ و انتشارات دانشگاه جامع امام حسین (علیه السلام)، این رسالت خیر تحقق یابد.

در پایان بر روح تابناک امام راحل (ره) و شهدای گرانقدر تقرب سلامی و دفاع مقدس درود می فرستیم و با آرزوی توفیقات هر چه بیشتر مقام معظم رهبری، خدمت گزاران اسلام و کشور، از اساتید، فرهیختگان و اهل نقد و نظر تقاضا داریم با ارات نظرات و پیشنهادات خود ما را یاری فرمایند.

و من الله التوفیق و علیه التکلان

معاونت پژوهش و فناوری دانشگاه جامع امام حسین (ع)

فهرست مطالب

عنوان صفحه

⑤ دیباچه هفده

⑤ پیشگفتار نوزده

⑤ مقدمه بیست

فصل ۱: مبانی آینده‌نگاری ۱

□ مفهوم آینده ۱

□ مفهوم زمان ۲

□ انواع آینده ۳

□ پنج پیش‌ران ۳

□ مؤلفه‌های کل آینده ۶

□ کلان‌روندها ۷

فصل ۲: آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری در منظر اسلام ۱۳

□ آینده‌پژوهی دینی ۱۳

□ پارادایم‌های آینده از منظر دینی ۱۴

□ روش‌های آینده‌پژوهی دینی ۱۵

⑤ سنت‌های الهی ۱۵

⑤ عبرت از تاریخ ۱۶

⑤ استفاده از تجربیات ۱۷

□ مفروضات بنیادی در باب هستی‌شناسی آینده‌پژوهی اسلامی ۱۷

□ مؤلفه‌های هستی‌شناسی آینده‌پژوهی مبتنی بر تفکر اسلامی ۱۸

⑤ زمان ۱۸

⑤ اعمال و رفتار انسان ۱۹

⑤ قضا و قدر الهی ۱۹

⑤ جبر و اختیار ۲۰

⑤ توکل ۲۲

⑤ فرجام‌گرایی ۲۴

- ۲۴..... ☐ آینده‌پژوهی در اسلام؛ آینده‌پژوهی اسلامی
- ۲۸..... ☐ ضرورت آینده‌پژوهی اسلامی
- ۳۱..... ☐ نگاه اسلام به آینده و آینده‌پژوهی
- ۳۵..... ☐ بررسی اندیشه‌های برخی از صاحب‌نظران در حوزه آینده‌پژوهی اسلامی
- ۳۸..... ☐ انگیزه‌های قرآن و انسان برای اطلاع از آینده
- ۳۹..... ☐ آثار پیش‌بینی در رفتار انسان
- ۴۳..... **فصل ۳: مفاهیم آینده‌نگاری**
- ۴۳..... ☐ ماهیت آینده‌نگاری
- ۴۴..... ☐ تعاریف آینده‌نگاری
- ۴۸..... ☐ آینده‌پژوهی و آینده‌نگاری
- ۵۴..... ☐ تعاریف آینده‌اندیشی و فاهمه آن با آینده‌نگاری
- ۵۵..... ☐ آینده‌نگاری راهبردی نسبت آن با آینده‌پژوهی
- ۵۷..... ☐ انواع آینده‌نگاری
- ۵۷..... ☒ آینده‌نگاری راهبردی
- ۵۸..... ☒ آینده‌نگاری مشارکتی
- ۵۸..... ☒ آینده‌نگاری شرکتی
- ۶۰..... ☐ اهداف آینده‌نگاری
- ۶۰..... ☒ اهداف عام
- ۶۰..... ☒ اهداف خاص
- ۶۲..... ☐ ویژگی‌های آینده‌نگاری
- ۶۲..... ☐ مزیت‌های آینده‌نگاری
- ۶۴..... ☐ توسعه روش‌ها و افزایش کاربردهای آینده‌نگاری
- ۶۵..... ☐ ذینفعان و بازیگران اصلی یک برنامه آینده‌نگاری
- ۶۷..... ☐ کارکردهای آینده‌نگاری
- ۶۸..... ☐ آینده‌نگاری و ترسیم چشم‌انداز
- ۶۸..... ☐ موانع، محدودیت‌ها و چالش‌های آینده‌نگاری
- ۷۰..... ☐ عوامل مؤثر در آینده‌نگاری

- روش‌های آینده‌نگاری ۷۱
- روش دلفی ۷۱
- سناریو ۷۲
- سناریوهای مطلوب ۷۴
- پوشش محیطی (دیدهبانی) ۷۵
- روش‌های مختلف پوشش محیطی ۷۷
- ✱ روش سیستم پوشش محیط کسب‌وکار ۷۷
- ✱ روش کوئست ۷۸
- ✱ روش رابیند پوشش محیطی تری ۷۸
- ✱ روش پوشش محیطی FSSF (چارچوب حساس سازی علائم آینده) ۷۹
- توافق فکر ۸۰
- پانل خبرگان ۸۰
- تحلیل اثر متقابل ۸۰
- برون‌یابی روند ۸۱
- سیر تطور و تکوین آینده‌نگاری ۸۲
- پارادایم‌های آینده‌نگاری ۸۵
- پارادایم‌های آینده‌نگاری ۸۶
- پارادایم اکتشافی ۸۸
- پارادایم هنجاری ۸۸
- رویکردهای آینده‌نگاری ۹۲
- رویکردهای کمی ۹۳
- رویکردهای کیفی ۹۳
- رویکردهای تکنیک‌های خبره بنیاد ۹۵
- رویکردهای تکنیک‌های فرض بنیاد ۹۵
- آینده‌پذیری و آینده‌سازی؛ ۹۶
- پارادایم خلق آینده ۹۶
- نظریه‌ها و دیدگاه‌های آینده‌نگاری ۹۷

۱۰۰	● آینده پژوهی تعبیری
۱۰۰	● آینده پژوهی تجربی
۱۰۰	● آینده پژوهی نقدانه
۱۰۱	● آینده پژوهی مشارکتی
۱۰۱	فصل ۴: تجارب و الگوهای آینده نگاری
۱۰۱	□ الگوها و چارچوب های آینده نگاری
۱۰۲	□ الگوها و چارچوب های عام آینده نگاری
۱۰۲	● الگوی آینده نگاری مارتین
۱۰۵	● الگوی آینده نگاری هورتون
۱۰۸	● الگوی آینده نگاری ریجر
۱۱۰	● الگوی آینده نگاری ایلز
۱۱۲	● الگوی آینده نگاری روس
۱۱۵	● الگوی آینده نگاری ریاس
۱۱۹	● الگوی آینده نگاری ساس و همکاران
۱۲۱	● الگوی آینده نگاری رافائل پوپر
۱۲۴	● الگوی آینده نگاری لاوريج و همکاران
۱۲۶	● الگوی آینده نگاری عباسی شاه کوه و همکاران
۱۲۸	● الگوی آینده نگاری شفیعا و همکاران
۱۳۰	□ جمع بندی و مقایسه الگوها و چارچوب های آینده نگاری از منظر نظریه پردازان
۱۵۵	□ جمع بندی و مقایسه برنامه های آینده نگاری سایر کشورها
۱۵۹	فصل ۵: نگاهی به صنعت بانکداری و کارکردهای آن
۱۵۹	□ پیدایش و شکل گیری صنعت بانکداری
۱۶۰	□ تاریخچه بانکداری در جهان
۱۶۰	● بانکداری در دوره قدیم
۱۶۲	● بانکداری در قرون وسطی (حدود قرن پنجم تا پانزدهم میلادی)
۱۶۲	● بانکداری در دوره رنسانس
۱۶۲	● بانکداری در دوره مرکانتیلیسم (قرن هفدهم و هجدهم)
۱۶۳	● بانکداری در قرن نوزدهم

۱۶۳	● بانکداری پس از جنگ جهانی اول (قرن بیستم و بیست و یکم)
۱۶۴	● بانکداری نوین
۱۶۷	□ تاریخچه بانکداری در ایران
۱۶۷	● دوره اول بانکداری
۱۶۷	● دوره دوم بانکداری (۱۲۶۶ تا ۱۳۵۷)
۱۶۸	● دوره سوم بانکداری (پس از انقلاب اسلامی)
۱۶۹	● بانکداری نوین در ایران
۱۷۱	□ نگاهی به مفهوم و کارکردهای صنعت بانکداری
۱۷۶	● انواع بانک
۱۷۸	□ فعالیت‌های اصلی صنعت بانکداری
۱۷۸	● فعالیت‌های استرادی
۱۸۰	□ عوامل کلیدی موفقیت بانک‌ها
۱۸۴	□ عوامل کلیدی موفقیت در صنعت بانکداری ایران
۱۸۴	● عوامل موفقیت بانک به طور عام
۱۸۷	فصل ۶: آینده‌نگاری در صنعت بانکداری
۱۸۷	□ چارچوب نظری الگوی آینده‌نگاری صنعت بانکداری
۱۹۲	□ الگوی آینده‌نگاری در صنعت بانکداری
۱۹۴	□ مراحل آینده‌نگاری در صنعت بانکداری
۱۹۴	● مرحله پیش‌آینده‌نگاری در صنعت بانکداری
۱۹۴	* پویش محیطی در صنعت بانکداری
۲۸۴	* ارکان جهت‌ساز در صنعت بانکداری
۲۸۴	● مرحله آینده‌نگاری در صنعت بانکداری
۲۸۴	* طراحی گزینه‌های آینده‌های صنعت بانکداری
۲۸۵	* غربال‌گری در صنعت بانکداری
۲۸۵	* طراحی آینده مطلوب صنعت بانکداری
۲۸۵	* آماده‌سازی صنعت بانکداری برای آینده‌نگاری
۲۸۷	● مرحله پس‌آینده‌نگاری در صنعت بانکداری
۲۸۹	منابع و مآخذ

(یازده)

فهرست شکل‌ها

عنوان	صفحه
شکل (۱-۱) ارتباط زمان و آینده‌ها	۲
شکل (۳-۱) خاستگاه آینده‌نگاری	۴۴
شکل (۳-۲) نمایی از عناصر شکل‌دهنده و شتاب‌دهنده در رسیدن به آینده امن و پایدار	۵۰
شکل (۳-۳) دیدگاه‌های آینده‌نگاری و آینده‌پژوهی	۵۱
شکل (۳-۴) رویکرد پویا در مطالعات آینده‌نگاری و آینده‌پژوهی	۵۳
شکل (۳-۵) سکان‌ها، اهداف، ارتباط آینده‌نگاری با سایر حوزه‌ها	۵۵
شکل (۳-۶) سطوح فعال - های آینده‌نگاری	۵۹
شکل (۳-۷) ویژگی‌های آینده‌نگاری	۶۲
شکل (۳-۸) سودمندی‌های آینده‌نگاری	۶۴
شکل (۳-۹) دلایل برای توسعه روش‌های افزایش کاربردهای آینده‌نگاری	۶۵
شکل (۳-۱۰) مخاطبان اصلی آینده‌نگاری‌های اروپا	۶۶
شکل (۳-۱۱) ذینفعان و بازیگران اصلی یک برنامه آینده‌نگاری	۶۶
شکل (۳-۱۲) کارکردهای آینده‌نگاری	۶۷
شکل (۳-۱۳) نوع استفاده از خروجی‌های آینده‌نگاری	۶۸
شکل (۳-۱۴) عوامل موثر آینده‌نگاری	۷۰
شکل (۳-۱۵) روش‌های آینده‌نگاری	۷۱
شکل (۳-۱۶) فرآیند سناریو	۷۳
شکل (۳-۱۷) تقسیم‌بندی سناریوها	۷۴
شکل (۳-۱۸) چهار رویکرد در برخورد با محیط	۷۶
شکل (۳-۱۹) چرخ محیطی کسب‌وکار	۷۷
شکل (۳-۲۰) فرآیند کوئست	۷۸
شکل (۳-۲۱) فرایند پوشش محیط سازمانی‌تری	۷۸
شکل (۳-۲۲) نمودار نسل‌ها، فعالان و تیپ‌های آینده‌نگاری	۸۴
شکل (۳-۲۳) نمودار سیر تطور و تکوین آینده‌نگاری	۸۵

- شکل (۳-۲۴) پارادایم هنجاری ۹۱
- شکل (۳-۲۵) رابطه آینده‌نگاری و پیش‌بینی در بستر آینده‌پژوهی ۹۷
- شکل (۴-۱) مدل آینده‌نگاری مارتین ۱۰۵
- شکل (۴-۲) مدل آینده‌نگاری هورتن ۱۰۷
- شکل (۴-۳) عناصر اصلی مدل آینده‌نگاری ریجر ۱۱۰
- شکل (۴-۴) مدل آینده‌نگاری ریجر ۱۱۰
- شکل (۴-۵) مدل آینده‌نگاری مایلز ۱۱۱
- شکل (۴-۶) ابعاد یک پروژه آینده‌نگاری از منظر کینان و مایلز ۱۱۲
- شکل (۴-۷) چارچوب آینده‌نگاری وروس ۱۱۵
- شکل (۴-۸) مدل آینده‌نگاری ساریتاس ۱۱۸
- شکل (۴-۹) مدل آینده‌نگاری سانتو و همکاران ۱۲۱
- شکل (۴-۱۰) مدل آینده‌نگاری پوپر ۱۲۳
- شکل (۴-۱۱) چارچوب مدل آینده‌نگاری ۱۲۶
- شکل (۴-۱۲) الگوی مفهومی آینده‌نگاری مبتنی بر فنون شناختی ۱۲۸
- شکل (۴-۱۳) الگوی تأثیر آینده‌نگاری بر پیام‌گذاری علم، ۱۴۱
- شکل (۴-۱۴) الگوی تأثیر آینده‌نگاری بر سیاست‌گذاری ۱۴۲
- شکل (۴-۱۵) تجربه شرکت پتروبراس در آینده‌نگاری فناوری ۱۴۳
- شکل (۴-۱۶) الگوی مفهومی پیشنهادی طراحی "الگوی آینده‌نگاری" ۱۴۷
- شکل (۴-۱۷) تشکیل پانل تخصصی ۱۴۸
- شکل (۴-۱۸) فرایند آینده‌نگاری برای تدوین استراتژی رستنی ۱۴۸
- شکل (۵-۱) سیر تحول بانکداری در جهان ۱۶۶
- شکل (۵-۲) سیر تحول بانکداری در ایران ۱۷۱
- شکل (۶-۱) چارچوب نظری الگوی آینده‌نگاری در صنعت بانکداری ۱۹۲
- شکل (۶-۲) الگوی آینده‌نگاری در صنعت بانکداری در سطح صفر ۱۹۲
- شکل (۶-۳) الگوی آینده‌نگاری در صنعت بانکداری سطح یک ۱۹۳
- شکل (۶-۴) گام‌ها و مراحل آینده‌نگاری صنعت در بانکداری ۱۹۳

◎ دیباچه

بانک انصار به عنوان بانکی ارزش‌مدار، جهادی و دانش‌محور، در راستای اهداف، سیاست‌ها و اجرای برنامه‌های توسعه‌ای خود در سیستم پولی و بانکی و به منظور ایجاد زمینه‌های مناسب برای رشد و ارتقاء کمی و کیفی پژوهش در نظام بانکی کشور در زمینه‌های مرتبط با امور بانکی، مرکز مطالعات و نوآوری را تاسیس نموده است. این مرکز با بهره‌گیری از نخبگان متعهد و محیطی پویا و بهره‌گیری از ظرفیت دانشجویان و نخبگان کشور در راستای تحقق بانکداری اسلامی، مقاومتی و نوین بر آن است تا کانونی برای تولید دانش کاربردی، نوآوری و معماری راهبردی تحول صنعت بانکداری و بازویی توانمند برای شبکه بانکی، ویژه بانک انصار باشد.

محیط بسیار پویای جهان امروز، بکارگیری ابزارهای پیچیده‌تر، افزایش نا اطمینانی‌ها، گستردگی و پیچیدگی روزافزون فعالیت‌ها، تحول گسترده در فناوری و سیستم‌ها، اقتصاد بانک‌محور، تحولات گسترده در صنعت بانکداری، شدت گرفتن رقابت در این صنعت، ظهور انتظارات جدید مشتریان، سهام‌داران و ذی‌نفعان و ... شرایطی را پدید می‌آورد که در آن ترسیم آینده، آینده‌نگاری و نگاشت تصویری از آینده نقش بسیار مهمی در طراحی چشم‌انداز، تنظیم برنامه‌ها، تدوین فعالیت و تضمین‌کننده بقای بانک‌ها و مسائل پیشروی آن پیدا می‌کند. از این‌رو آینده‌نگری به عنوان ابزاری کارآمد در ارتباط با تنظیم سیاست‌ها، برنامه‌ریزی‌ها و تصمیم‌گیری‌های حساس به صنعت بانکداری کمک می‌نماید تا در شرایط دنیای امروز و فردا به این چالش‌ها پاسخ دهد. به همین منظور آینده‌نگاری در صنعت بانکداری به عنوان راهکار اساسی جهت آمادگی لازم و مواجهه با چالش‌های پیشرو، تغییرات محیطی و ترسیم آینده مطلوب اهمیت فراوانی دارد.

در این راستا کلیه فعالیت‌ها و اقدامات مرکز مطالعات و نوآوری بانک انصار نیز در جهت این سیاست‌ها با تأکید بر رویکرد آینده‌محوری راهبری می‌شود. کتاب حاضر مبنای مناسبی برای دستیابی به آینده مطلوب در بانک انصار است.